

Vztah mezi obecným ustanovením obč.zák. a restitučním předpisem

Restituční předpis má speciální povahu ve vztahu k obecným ustanovením občanského zákoníku. Lze-li skutková tvrzení žalobce v celém rozsahu podřadit pod skutkovou podstatu restituční normy, pak není přípustné obcházet restituční předpis tím, že při neúspěchu žaloby podle něj kvalifikované bude žalobce uplatňovat nárok založený na právní normě obecné.

Restituční předpis má speciální povahu ve vztahu k obecným ustanovením občanského zákoníku. Lze-li skutková tvrzení žalobce v celém rozsahu podřadit pod skutkovou podstatu restituční normy, pak není přípustné obcházet restituční předpis tím, že při neúspěchu žaloby podle něj kvalifikované bude žalobce uplatňovat nárok založený na právní normě obecné.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 1050/2003, ze dne 26.6.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně Z. K., zastoupené advokátem, proti žalovaným 1) Městu B. a 2) České republice - Ministerstvu financí ČR, se sídlem v Praze 1, Letenská 15, o vydání částky 104. 396, 04 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 32 C 312/95, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 10.4.2001, č.j. 20 Co 739/99-94, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se domáhala žalobou podanou dne 31.10.1995, doplněnou dne 30.9.1997 a 19.4.1999 vydání rozsudku, jímž mělo být rozhodnuto, že žalovaní jsou povinni vydat žalobkyni částku 104.390,04 Kč s příslušenstvím. Tvrdila, že je oprávněnou osobou k vydání věci, a to dědického podílu po R. Z., který jí náleží na základě usnesení Státního notářství v B. z roku 1957, sp. zn. 4 D 96/56. Předmětný majetek byl žalobkyni odňat Československým státem na základě usnesení Okresní prokuratury v B. ze dne 16.5.1952, sp. zn. St. 3604/48/4D96/56 a usnesení Lidového trestního soudu v Brně ze dne 10.9.1953, sp. zn. 2 Nt 438/53 pro trestný čin opuštění republiky podle § 95 zákona č. 86/1950 Sb. V doplnění žaloby tvrdila, že na základě usnesení Městského soudu v Brně ze dne 28.4.1995, sp.zn. 1 Rt 253/90, které nabylo právní moci dne 10.5.1995, má nárok na vydání předmětné peněžní částky jako věci movité druhově určené spolu s příslušenstvím podle § 1 odst. 2 ve spojení s § 19 odst. 1, § 20 odst. 1 zákona č. [87/1997](#) Sb. a zároveň uplatňovala svůj nárok na vydání předmětné částky i podle obecného zákona, občanského zákoníku, neboť tato částka se stala bezdůvodným obohacením Československého státu ve smyslu § 459 odst. 2 o.z.

Městský soud v Brně jako soud prvního stupně usnesením ze dne 16.8.1996, č.j. 32 C 312/95- 6, řízení proti prvnímu žalovanému zastavil. Věc posoudil podle § 103, 104 odst. 1 věta první o.s.ř. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně jako soud odvolací usnesením ze dne 13.1.1997, č.j. 20 Co 670/96-16, usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

Dalším usnesením ze dne 9.5.1997, č.j. 32 C 312/95-23, soud prvního stupně připustil, aby do řízení na straně žalované jako další účastník přistoupilo Město B.

Městský soud v Brně jako soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 11.6.1999, č. j. 32 C 312/95-65, ve znění opravného usnesení ze dne 31.1.2001, č.j. 32 C 312/95-84, řízení proti prvnímu žalovanému zastavil. Dále v odstavci III. uložil druhému žalovanému povinnost vydat žalobkyni částku ve výši 104. 396, 03 Kč s 3% od 30.9.1957 do 8.6.1994 s 16% úroky od 9.6.1994 do zaplacení. Vyšel ze zjištění, že žalobkyně byla dcerou R. Z., která zemřela dne 7.3.1951. Tato zůstavitelka měla dvě dcery, a to M. H. a Z. K., která vzhledem k poslední vůli zůstavitelky měla být vyděděna. Vzal za prokázáno, že tehdejší finanční prokuratura neshledala nezpůsobilost žalobkyně k nabytí dědictví. Rovněž vzal za prokázáno, že na základě této skutečnosti usnesením ze dne 14.9.1957, sp. zn. 4 D 96/56, 4 D/ not 5/52 rozhodlo tehdejší Státní notářství v B. tak, že bylo potvrzeno, že dědictví ze závěti nabyla dcera zemřelé M. H. (roz. Z.) a zůstavitelčina dcera Z. K. - žalobkyně nabyla ze zákona dědický podíl ve výši 104.396,04 Kč. Soud prvního stupně dále zjistil, že tento podíl připadl Československému státu, a to z důvodu, že majetek Z. K. byl zajištěn usnesením Státní prokuratury v B. ze dne 16.5.1952, sp. zn. ST 3604/48 jako osoby podezřelé ze zločinu. Vyslovil závěr, že na základě usnesení Městského soudu v Brně ze dne 28.4.1995, sp. zn. 1 Rt 253/90, jímž byla žalobkyně soudně rehabilitována, odpadl právní důvod proto, aby tehdy Československý stát odňal žalobkyni částku ve výši 104.396,04 Kč. Dospěl k závěru, že v dané věci se jedná o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 451 odst. 2 o.z. Rovněž posuzoval otázku pasivní legitimace obou účastníků s tím, že řízení proti prvnímu žalovanému zastavil z důvodu neodstranitelné podmínky řízení, neboť první žalovaný není v této věci pasivně legitimován. Uzavřel, že osobou povinnou, pasivně legitimovaným subjektem je zde Česká republika - Ministerstvo financí České republiky jako ústřední orgán státní správy.

K odvolání druhé žalované Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 10.4.2001, č.j. 20 Co 739/99-94, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve znění opravného usnesení tak, že žalobu zamítl. Převzal skutková zjištění soudu prvního stupně, neztotožnil se však s jeho právním posouzením. Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že v dané věci nelze aplikovat ustanovení týkající se bezdůvodného obohacení ve smyslu § 451 odst. 2 o.z. Podle odvolacího soudu je třeba vycházet ze skutečnosti, že usnesením Městského soudu v Brně ze dne 28.4.1995, sp. zn. 1 Rt 253/90 byla žalobkyně soudně rehabilitována, neboť byla nezákonně zbavena majetku v souvislosti s trestním stíháním pro delikt přípravy úkladů proti republice. Dovedil, že je zde třeba aplikovat § 33 odst. 2 zákona č. [119/1990](#) Sb. per analogiam, přičemž v § 23 odst. 2 téhož zákona je stanoveno, že podmínky uplatňování nároků vyplývající ze zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabránění věci, jakož i způsob náhrady a rozsah těchto nároků upraví zvláštní zákon, kterým je zákon č. [87/1997](#) Sb. o mimosoudních rehabilitacích ve znění změn a doplňků. Současně však odvolací soud nevyloučil, že v obecné rovině je možné použít na jednotlivý případ obecnou normu - občanský zákoník, nestanoví-li restituční předpisy pro konkrétní případ adekvátní řešení. Zaujal názor, že zákon č. [87/1991](#) Sb. neobsahuje ustanovení, které by bylo možné na projednávaný případ aplikovat a návrhu žalobkyně tedy vyhovět. Vyslovil závěr, že v projednávané věci nelze aplikovat § 5 a násl. zákona č. [87/1991](#) Sb., neboť finanční částka není věcí individuálně určenou, tou by byly pouze bankovky označené přesně pořadovým číslem či jinak přesně individualizované (např. jako předmět sběratelské hodnoty). Do úvahy nepřichází ani § 13 odst. 2 zákona č. [87/1991](#) Sb., neboť nebyly splněny podmínky podle § 13 odst. 3 zákona č. [87/1991](#) Sb., totiž podání písemné žádosti o finanční náhradu u příslušného ústředního orgánu státní správy republiky. Uzavřel, že návrhu na zahájení řízení není možné vyhovět ani z důvodů formálních, neboť zákon nezná pojem „vydání finanční částky“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně včas dovolání, jehož přípustnost dovozovala z ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř. Uplatnila dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Namítala, že v nesprávné aplikaci ustanovení zákona č. [119/1990](#) Sb. odvolacím soudem spočívá zásadní nesprávnost v právním posouzení celé věci. Podle dovolatelky způsobenou křivdu lze napravit aplikací ustanovení § 451 odst. 2 o.z. Tvrdila, že ustanovení § 23 odst. 2 zákona č. [119/1990](#) Sb. nelze vykládat tak, že připouští odkaz pouze na „zvláštní zákon“, kterým je zákon č. [87/1991](#) Sb. Poukazovala na skutečnost, že striktní aplikace zákona č. [87/1991](#) Sb. ve vztahu k zákonu č. [119/1990](#) Sb. by odňala právní ochranu někomu, kdo by ji jinak měl, čímž by byla nastolena křivda další. Rovněž namítala, že aplikací zákona č. [119/1990](#) Sb. odpadl jakýkoli právní důvod pro to, aby žalobkyni odňal Československý stát částku 104.396,04 Kč a tato finanční částka se tak stala bezdůvodným obohacením Československého státu ve smyslu § 451 odst. 2 o.z., který je podle § 451 odst. 1 o.z. povinen toto bezdůvodné obohacení vydat. Dále tvrdila, že důvod pro převzetí předmětné částky státem tedy odpadl dnem 10. 5.1995, tj. dnem právní moci usnesení Městského soudu v Brně ze dne 28.4.1995, sp. zn. 1 Rt 253/90. V souvislosti s otázkou, že zákon č. [87/1991](#) Sb. nevylučuje a ze svého účelu nemůže vyloučit aplikaci občanského zákoníku poukazovala na rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13.1.1998, sp. zn. 17 Co 534/97, v němž je výslovně uvedeno, že nelze připustit, aby restituční zákony absolutně vyloučily použití např. občanského zákoníku. Vytýkala odvolacímu soudu, že nepřesnosti formulace žalobního petitu nejsou takové povahy, aby musely přivodit jeho zamítnutí. Navrhla proto zrušení rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení.

Vyřádění k dovolání nebylo podáno.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací při posuzování tohoto dovolání vycházel z ustanovení části dvanácté, hlavy 1, bodu 17 zákona č. [30/2000](#) Sb., podle něhož dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních předpisů, se projednají a rozhodne se o nich podle dosavadních předpisů. Proto v tomto rozsudku jsou uváděna ustanovení občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. [30/2000](#) Sb. (dále jen „o.s.ř.“). Zjistil dále, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastnicí řízení řádně zastoupenou advokátem (§ 240 odst. 1 o.s.ř., § 241 odst. 1 o.s.ř.).

Přípustnost dovolání v této věci vyplývá z ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř., neboť směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Přezkoumal proto dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu v rozsahu vyplývajícím z podaného dovolání ve smyslu ustanovení § 242 odst. 1 odst. 3 o.s.ř. a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. může spočívat buď v tom, že soud posoudí projednávanou věc podle nesprávného právního předpisu nebo si použitý právní předpis nesprávně vyloží (viz k tomu z rozhodnutí uveřejněného pod č. 3/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, text na str. 13/45). O takový případ v souzené věci nejde.

V daném případě posuzoval odvolací soud projednávanou právní věc podle ustanovení podle ustanovení § 23 odst. 2, § 33 odst. 2 zákona č. [119/1990](#) Sb. V řízení o dovolání bylo nutno tedy posoudit, zda si odvolací soud tato ustanovení také správně vyložil.

Podle ustanovení § 23 odst. 2 zákona č. [119/1990](#) Sb., o soudní rehabilitaci, zvláštní zákon upraví podmínky uplatňování nároků vyplývajících ze zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabránění věci, jakož i způsoby náhrady a rozsah těchto nároků. Zvláštním zákonem ve smyslu tohoto citovaného ustanovení je třeba rozumět zákon č. [87/1991](#) Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

Podle ustanovení § 33 odst. 1 zákona č. [119/1990](#) Sb. bylo-li trestní stíhání pro některý z činů uvedených v § 2 a 4 zastaveno nebo přerušeno, mohou osoby uvedené v odst. 1 požádat, aby v trestním stíhání bylo pokračováno. Žádost lze podat do dvou let od účinnosti tohoto zákona.

Podle § 33 odst. 2 zákona č. [119/1990](#) Sb. ustanovení tohoto zákona se užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4 v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů.

V otázce navrácení majetku, který v dobách komunistického režimu propadl ve prospěch státu pravomocným odsuzujícím rozsudkem trestního soudu v tento rozsudek byl po podané stížnosti pro porušení zákona nebo po rehabilitačním řízení zrušen, zastává soudní praxe názor, že tento majetek může být vlastníkově nebo jeho právním nástupcům vydán za podmínek a způsobem, který určuje zvláštní právní předpis. Tímto právním předpisem je v souzené věci zákon č. [87/1991](#) Sb., který stanoví jak to, kdo je oprávněnou a kdo je povinnou osobou, ale stanoví i další podmínky a způsob vedoucí k vydání. To ostatně plyne i přímo z toho zákona, který v ustanovení § 1 odst. 2 upravuje podmínky pro uplatnění nároků vyplývajících ze zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí věci nebo zabránění věci, jakož i způsob náhrady a rozsah těchto nároků. Pokud majetek od státu nabyly další osoby, počítá zákon i s nimi jako s povinnými osobami a stanoví podmínky, za kterých jsou povinny majetek vlastníkově nebo jeho právním nástupcům vydat (§ 4 odst. 2 cit. zák.). Právní a soudní praxe zastává názor, že tzv. restituční předpisy, mezi nimi zákon č. [87/1991](#) Sb. jsou v poměru k občanskému zákoníku a jeho obecným ustanovením v postavení předpisů a ustanovení speciálních. Náprava křivd, k nimž došlo v době nesvobody byla zákonodárcem v podobě restitučních zákonů, zejména též zákona č. [87/1991](#) Sb. pojata velkoryse a v takové šíři, že ji lze jen těžko srovnávat s obdobími zákonodárnými opatřeními v ostatních postkomunistických zemích. Protože úplné odstranění všech křivd je již sotva možné, zvolil zákonodárce takové právní prostředky, které - jak uvádí ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. [87/1991](#) Sb. - směřující" ke zmírnění následků některých majetkových a jiných křivd....". Za tím účelem došlo ke stanovení tzv. restituční hranice (období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990), byly stanoveny podmínky a způsob uplatnění práv a definovány oprávněné a povinné osoby. Kdyby v těchto stanovených případech byly paralelně připuštěny ještě další právní prostředky na základě interpretace obecných předpisů, ztratil by speciální předpis svůj smysl.

Podle konstantního výkladu judikatury má restituční předpis speciální povahu ve vztahu k obecným ustanovením občanského zákoníku. Lze-li skutková tvrzení žalobce v celém rozsahu podřadit pod skutkovou podstatu restituční normy, pak není přípustné obcházet restituční předpis tím, že při neúspěchu žaloby podle něj kvalifikované bude žalobce uplatňovat nárok založený na právní normě obecné. Taková tendence vyhnout se dopadům restitučního zákona by vedla do budoucna ke ztrátě právní jistoty účastníků těch právních úkonů, které byly napadnutelné podle restitučních předpisů.

Na základě výše uvedeného se dovolací soud ztotožňuje s právním závěrem odvolacího soudu, že v projednávané věci nelze aplikovat ustanovení § 451 odst. 2 o.z. o bezdůvodném obohacení. Odvolacímu soudu lze přisvědčit pokud uzavřel, že nejde totiž o uplatnění obecné úpravy podle občanského zákoníku, ale o uplatnění speciálního postupu stanoveného restitučními předpisy, které jsou vůči obecnému předpisu ve vztahu speciality a je proto nutné je aplikovat přednostně.

V mezích dovolacího přezkumu je proto rozhodnutí odvolacího soudu správné. Dovolací soud proto podle § 243b odst. 1 o.s.ř. dovolání žalobkyně zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)